

Бориченко К. В., д.ю.н., доцент,
Ігнатенко А. А., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ГІДНОГО ЖИТТЄВОГО РІВНЯ

Соціальний захист є важливим фактором відбудови України після війни. Він забезпечує громадянам гідний рівень життя, соціальну стабільність у суспільстві та створення умов для відновлення економіки та зайнятості. Цілком очевидно, що оцінка рівня життя як гідного, що забезпечується системою соціального захисту, залежить від рівня розвитку суспільства та його потреб, які в умовах воєнного стану в Україні лише зростають. Проте орієнтирами у цьому цілком виправдано можуть бути міжнародні стандарти, особливе місце серед яких, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку нашої держави, займають європейські соціальні стандарти.

Так, на переконання С. І. Запари, «міжнародний соціальний стандарт – це впорядкована система універсальних міжнародних норм та принципів, розроблених на основі взаємних угод між державами щодо питань, пов'язаних зі створенням економічного, політичного, соціального, культурного і правового середовища, яке б дозволило людям досягати соціального розвитку» [1, с. 540].

Максимально спрощуючи цитоване визначення можна зауважити, що міжнародними соціальними стандартами є універсальні положення актів ООН, МОП, ВООЗ та інших міжнародних інституцій всесвітнього значення, членами яких є більшість країн світу, які зобов'язанні імплементувати відповідні норми та принципи у національне законодавство тим самим забезпечивши уніфікацію правового регулювання відносин соціального захисту у його широкому розумінні.

Водночас з огляду на процес зближення України з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві, який триває, надважливого значення набувають європейські соціальні стандарти, зокрема й категорії «гідний життєвий рівень».

Л. Ю. Малюга визначає європейські соціальні стандарти як «впорядкований комплекс єдиних вимог між державами-учасницями ЄС щодо встановлення для своїх громадян соціальної безпеки і можливостей соціального розвитку з метою реалізації ними соціальних прав та свобод»

[2, с. 72]. Такі вимоги визначаються як безпосередньо актами ЄС, так і Ради Європи.

Серед міжнародно-правових актів європейського рівня, які закріплюють соціальні стандарти гідного життєвого рівня, у першу чергу варто згадати Європейську соціальну хартію (переглянуту) 1996 року. Як зазначає К. Довбиш, «в Європейській соціальній хартії (переглянутій) 1996 року право на гідний рівень життя визначається наступним чином: усі працівники мають право на справедливу винагороду, яка забезпечить достатній життєвий рівень для них самих та їх сімей; кожна людина має право користуватися будь-якими заходами, що дозволяють їй досягти якнайкращого стану здоров'я; усі працівники й особи, які перебувають на їх утриманні, малозабезпечені сім'ї та особи похилого віку мають право на соціальну та медичну допомогу; кожна людина має право користуватися послугами соціальних служб; особи з інвалідністю мають право на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства; сім'я, діти та підлітки мають право на належний соціальний, правовий та економічний захист для забезпечення всебічного розвитку; кожна людина має право на захист від бідності та соціального відчуження, а також відповідні права у сфері праці, підприємницької діяльності, житловій сфері [3, с. 134–135].

Неостаннє місце серед європейських соціальних стандартів гідного рівня життя займають положення Хартії Європейського Союзу про основоположні права 2000 року, у ст. 34 якої закріплено, що «з метою боротьби з соціальним відчуженням і бідністю Європейський Союз визнає і дотримується права на отримання соціальної і житлової допомоги, призначених для забезпечення гідного існування для всіх, кому бракує достатніх ресурсів, відповідно до правил, встановлених законодавством Європейського Союзу та національним законодавством та національними практиками».

З іншого боку положеннями Хартії Співтовариства про основні соціальні права працівників 1989 року закріплено, що: «працівникам забезпечується справедлива заробітна плата, достатня для забезпечення їм гідного рівня життя (ст. 5); працівникам Європейського Співтовариства гарантується право на адекватний соціальний захист і користуватися адекватним рівнем допомоги з соціального забезпечення; особам, які не мають можливості увійти або повторно увійти до ринку праці та не мають засобів до існування, забезпечується можливість отримувати достатні кошти і соціальну допомогу з урахуванням особливостей їхньої конкретної ситуації» (ст. 10).

Крім того, Хартією передбачено, що кожний працівник Європейського Співтовариства при досягненні пенсійного віку повинен мати можливість

користуватися засобами, що забезпечують йому/їй гідний рівень життя (ст. 24).

Це положення має фундаментальне значення для оцінки рівня життя осіб пенсійного віку в Україні. Перш за все, важливою є вказівка на ту обставину, що забезпечити гідний рівень життя пенсіонера неможливо в рамках одного виду соціального захисту. З цією метою можуть здійснюватися і соціальне обслуговування, і грошові виплати, і медична допомога, і т.д. По-друге, визначені заходи мають забезпечувати саме гідний рівень життя особи, зокрема й в аспекті доступу до медичної допомоги, соціального обслуговування, здатності створювати собі умови для покращення життєвого рівня, що на жаль, у сучасних умовах в Україні недосяжно.

Важливим є закріплення Хартією також права осіб з інвалідністю на заходи, спрямовані на поліпшення їхньої інтеграції в соціальне та професійне життя, що повинні стосуватися професійного навчання, ергономіки, доступності, мобільності, транспортних засобів та житлових умов. При цьому Хартією передбачено, що відповідні види соціального захисту є додатковими до загальної системи та в сукупності мають забезпечити гідний рівень життя та максимальну самостійність особи з інвалідністю.

На жаль, не дивлячись на стабільний еволюційний розвиток системи соціального захисту в Україні та підвищення рівня соціальної захищеності громадян, все ж національні стандарти гідного життєвого рівня особливо в умовах воєнного стану далекі від відповідних європейських соціальних стандартів, а отже останні мають бути повністю імплементовані у чинне законодавство України у сфері соціального захисту з метою встановлення соціальної стабільності для громадян України. Мова йде про зміст категорії «гідний життєвий рівень» та значення системи соціального захисту для забезпечення відповідного рівня життя працездатними особам, пенсіонерам, особам з інвалідністю тощо. Впровадження досліджуваних європейських соціальних стандартів гідного життєвого рівня в Україні сприятиме підвищенню рівня гарантування прав людини і громадянина при реалізації особами в Україні своїх соціальних прав.

Література

1. Запара С. І. До питання про сутність міжнародного соціального стандарту. *Актуальні проблеми регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: тези доп. та наук. повідом. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф.* Харків: Кросроуд, 2011. С. 443–447.

2. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти: сучасний стан та шляхи імплементатії у соціальне законодавство України. *Журнал східноєвропейського права.* 2018. № 48. С. 70–76.

3. Довбиш К. К. Оплата праці як основний спосіб забезпечення достатнього рівня життя. *Право та інновації*. 2014. № 1–2 (5–6). С. 133–142.

УДК 347.454.1 (043.2)

Вавженчук С. Я., д.ю.н., професор,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ ТРУДОВОГО ПРАВА У КЛЮЧІ ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

По сьогоднішній день залишається відкритим гостре методологічно-правове питання щодо побудови та структури системи права. Не зважаючи на численні напрацювання у цьому правовому векторі, в правовій доктрині відсутній єдиний підхід до вирішення цього складного питання. В сучасній національній правовій доктрині домінуючою точкою зору є виділення двох основних критеріїв розмежування галузей права: предмету та методу правового регулювання. Як наслідок, розуміння предмету трудового права дає чітке уявлення про трудове право, як галузь права та окреслює його сферу дії. Особливо це важливо при аналізі тих чи інших правовідносин та встановленні їх правової природи на практиці. Адже в умовах сьогодення існує ціла низка правовідносин у трудовому праві: секундарні охоронні трудові правовідносини, правовідносини, що виникли з антиконкурентних угод, угод про нерозголошення тощо, аутсорсингові, аутстафінгові правовідносини тощо [1, с. 81–87]. Такі відносини далеко не завжди вкладаються у класичну рамку розуміння предмету трудового права. Це означає, що виникає необхідність переосмислити деякі підходи до розуміння предмета трудового права.

Предмет трудового права був цікавим для дослідження у різні епохи розвитку трудового права. Проблемам предмету трудового права присвятили свої праці такі українські науковці як Н. Болотіна, І. Ваганова, С. Венедіктов, Л. Грузінова, О. Жолнович, М. Іншин, В. Короткін, О. Процевський, В. Прокопенко, П. Пилипенко, Г. Чанишева, В. Щербина, О. Ярошенко та ін. [1, с. 81–87]

У 2006 р. О.І Жолнович написав статтю «Предмет трудового права як критерій систематизації галузевих норм». В цій роботі автор, не зважаючи на широку критику у правових колах, все ж таки наполягає на виділенні в предметі трудового права колективно-трудова відносин. Так, він зауважує, що до предмета трудового права слід віднести саме два блоки відносин: 1) індивідуально-трудова та 2) колективно трудові. На його думку «колективно-трудова відносини об'єднують відносини щодо